

Risico-analyse bever en das Waterschap Aa en Maas

Tussenrapportage traject Heesbeen – Drongelens Kanaal

Datum	19-07-2024
Projectnummer	2020.048E
Projectnaam	RISICO-ANALYSE BEVER EN DAS WATERSCHAP AA EN MAAS
Opdrachtgever	WATERSCHAP AA EN MAAS
Auteur(s)	W. Overman, T. Popelier & V. Dijkstra
Projectleider	Marloes Leeflang
Documentnummer	N2024.006
Deze notitie kan geciteerd worden als	Overman, W., T. Popelier & V. Dijkstra, 2024. Risico-analyse bever en das Waterschap Aa en Maas. Tussenrapportage traject Heesbeen – Drongelens Kanaal. Notitie N2024.006. Zoogdierverseniging, Nijmegen

1. Inleiding

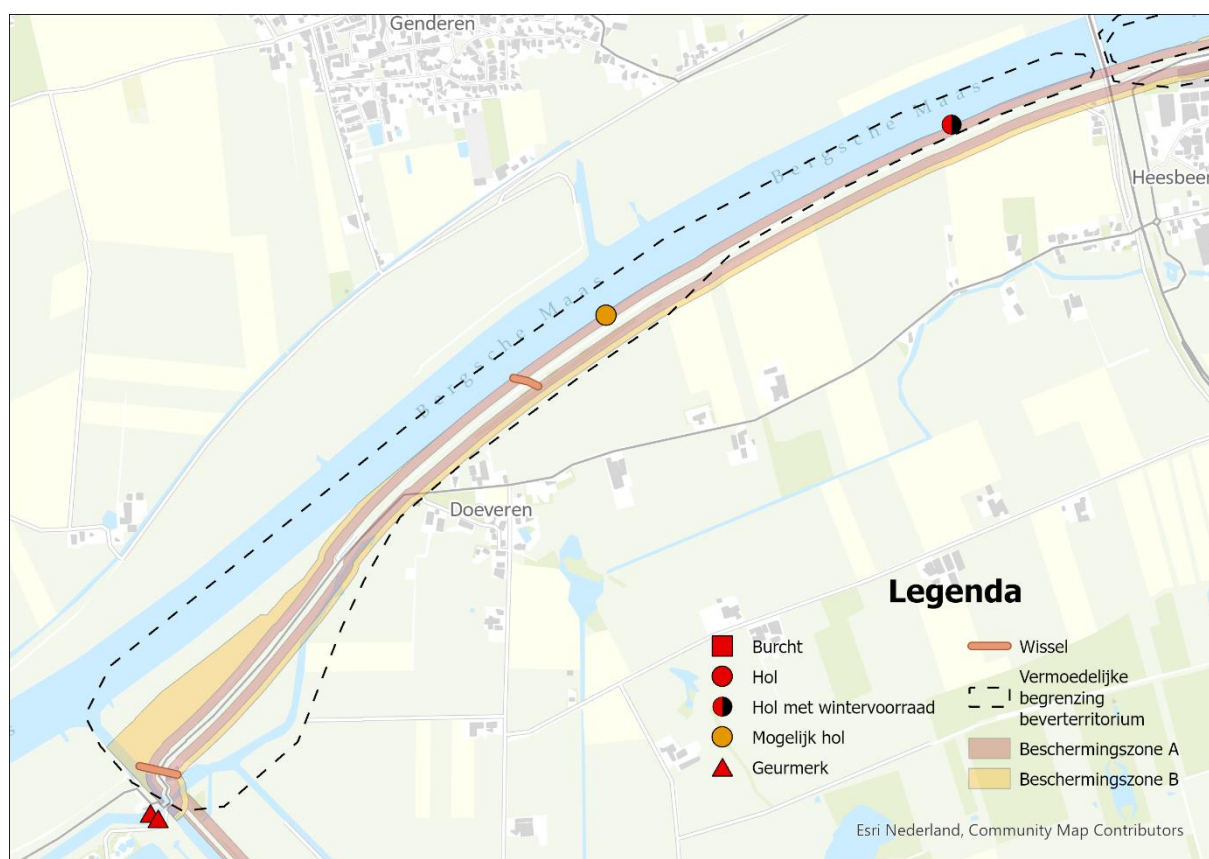
Voor het dijkversterkingsproject Doeveren is vóór de verschijningsdatum van het volledige rapport van het deelproject ‘Maasdijk Overig’ informatie nodig. De Zoogdiervereniging is gevraagd dit in een beknopt verslag tussentijds op te leveren.

2. Bever

2.1. Aanwezigheid van de bever

Langs het gehele traject zijn tijdens het onderzoek beversporen aangetroffen.

In figuur 1 is een overzicht van het traject Heesbeen – Drongelens Kanaal weergegeven, met de ligging van de verschillende burchten en hollen die het veldwerk hebben opgeleverd. Aanvullend beschikt het Waterschap zelf over informatie over aangetroffen hollen die zijn nagegraven en dichtgemaakt.



Figuur 1: Traject Heesbeen – Drongelens Kanaal met relevante aangetroffen beversporen, een inschatting van de dimensies van het aangetroffen beverterritorium en de beschermingszones van de waterkering. Het weergegeven ‘Mogelijke hol’ het midden is inmiddels met zekerheid een hol gebleken (mededeling Ronald Wolters, WSAM).

2.2. Schatting van het aantal beverterritoria

Het vinden van geurmerken die territoriumgrenzen markeren is direct langs rivieren over het algemeen niet mogelijk. Eventueel aanwezige geurmerken worden door golfslag weggespoeld en het zou goed kunnen dat de geurstof direct op bijvoorbeeld basaltblokken wordt afgezet, waardoor deze visueel niet herkenbaar zijn. Wegens het gebrek aan gegevens van geurmerken langs de Maas is een grove inschatting gemaakt van het aantal beverterritoria op basis van 'expert judgement'. De inschatting is dat er 1 of 2 beverterritoria op het traject Heesbeen – Drongelens Kanaal aanwezig zijn, die een invloed kunnen hebben op de stabiliteit van de kering. In figuur 1 wordt de ligging en begrenzing daarvan zeer globaal weergegeven.

2.3. Beverterritoria

Het is niet zeker dat het hier 1 territorium betreft, omdat langs rivieren over het algemeen geen geurmerken worden gevonden. Op basis van de verzamelde data van dit traject en de directe omgeving lijkt het te gaan om 1 territorium waarvan de oostelijke begrenzing buitendijks ongeveer ter hoogte van de brug bij Heesbeen lijkt te liggen. Het is echter niet ondenkbaar dat het buurterritorium ten oosten van de brug verder naar het westen doorloopt. In dat geval zou het oostelijke deel van het traject Heesbeen – Drongelens Kanaal een 2^e territorium kunnen betreffen dat zich slechts deels binnen het traject Heesbeen – Drongelens Kanaal bevindt.

Er zijn meerdere veldbezoeken in het westelijk deel van het traject geweest, waarbij wisselend wel en geen wissels werden aangetroffen die over de kering heen lopen. Waarschijnlijk is het binnendijkse deel een gedeelte van het territorium dat onregelmatig wordt bezocht (seizoensafhankelijk?). Er is geen reden om aan te nemen dat het binnendijkse deel een apart territorium betreft, dit vanwege de wissels die (sporadisch) werden gevonden en de consequente afwezigheid van geurmerken en het gebrek aan overige verse sporen in het binnendijkse deel.

2.4. Risico voor de waterkering

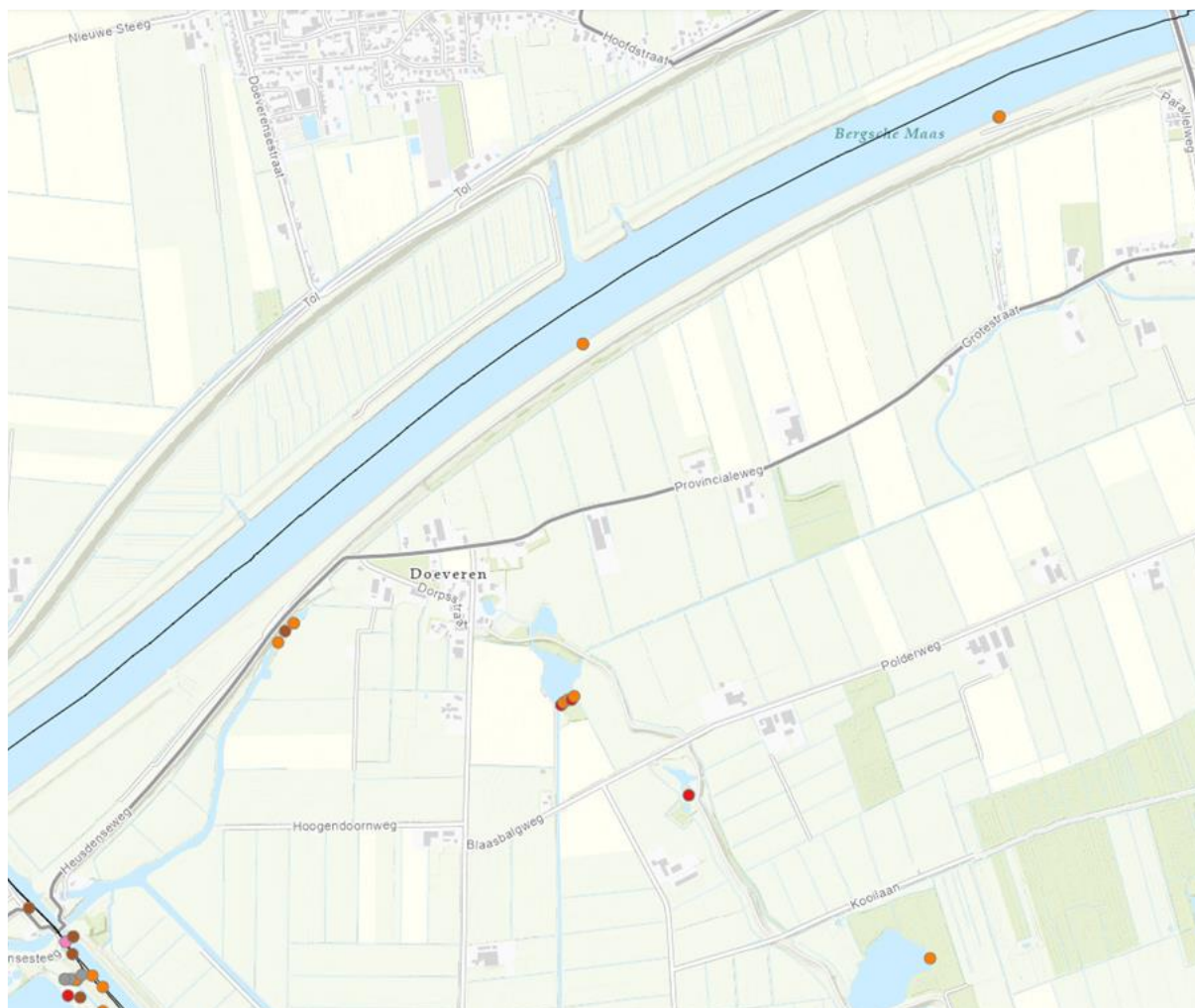
2.4.1 Risico bij normale waterstanden

Op het buitendijkse traject Heesbeen – Doeveren bevindt de oever zich geheel binnen de beschermingszone A (die daar 30 meter breed is) van de kering. Bevers graven reeds in deze zone (figuur 1), wat instabiliteit van de kering tot gevolg kan hebben.

Op het buitendijkse traject Doeveren – Drongelens Kanaal ligt de beschermingszone voor het grootste deel op geruime afstand van de oever. Dichtbij Doeveren is een klein stuk waarbij de oever binnen de beschermingszone ligt, waardoor een hol van een bever dat in de oever begint, in theorie in de beschermingszone zou kunnen eindigen.

Binnendijks ligt over nagenoeg de gehele lengte van het traject een teensloot, dan wel het Oude Maasje binnen de beschermingszone van de kering. In de huidige situatie lijkt alleen het westelijk deel van het binnendijkse deel van het traject tot een territorium te behoren, maar er is geen duidelijke territoriumgrens aangetroffen, dus mogelijk wordt ook het oostelijk deel van de teensloot al gebruikt als onderdeel van het territorium. Graverij in deze teensloot bevindt zich meteen in de beschermingszone en is daarmee een aanzienlijk risico. In figuur 2 is weergegeven waar in september

2022 door de muskusrattenbestrijding 2 beverholen in het Oude Maasje zijn aangetroffen.



Figuur 2: In Oude Maasje zijn volgens muskusrattenvangers in september 2022 2 holen dicht bij elkaar gemeld (de 2 oranje stippen ten zuidwesten van Doeveren, bron: muskusrattenbestrijding Brabantse waterschappen).

2.4.2 Risico bij hoge waterstanden

In dit territorium bevinden zich buitendijks geen hooggelegen delen waar bevers een hoogwater uit kunnen zitten. De aanwezigheid van wissels suggereert echter dat dieren uit dit territorium bij hoogwater naar het binnendijkse deel van hun territorium kunnen uitwijken. Door de aanwezigheid van een plek waar de bevers terecht kunnen tijdens hoogwater neemt het risico op graverij in de kering bij hoogwater vanaf de rivierkant af. De kans bestaat echter dat de bevers dan tijdens een hoogwater vanuit de teensloot in de kering gaan graven. Daarnaast is het niet ondenkbaar dat het binnendijkse deel van het huidige territorium op termijn een nieuw territorium wordt, waardoor de uitwijk naar het binnendijkse deel tijdens een hoogwater komt te vervallen. Dit deel van het territorium is namelijk soms onbezett, waardoor de kans op inname door een andere bever groter kan zijn. Daarmee ontstaat met hoogwater het probleem dat de bever nergens anders kan graven dan in de kering.

2.5. Advies voor de waterkering

Bij grote geplande werkzaamheden aan de kering kan het verstandig zijn om rekening te houden met een verschuiving van territoria, zoals beschreven in paragraaf 1.4. Ook wordt een te verwachten risico daarmee in de kiem gesmoord.

2.5.1 Normale waterstanden

Voor het grootste deel van het traject ligt de oever van de Maas in de beschermingszone van de kering. Voor dit deel is het gewenst om de kering te beschermen tegen graverij door bever. Voor een klein deel van het traject ligt de oever verder dan 20 m van de beschermingszone. Voor dit deel is het minder noodzakelijk om het te beschermen, omdat bevers doorgaans niet verder graven dan 20 m. De beste manieren hiervoor zijn het aanbrengen van gaas of damwand langs de oever. Vaak wordt stortsteen geopperd, maar dat is sterk af te raden, aangezien bevers hier vrij eenvoudig toch altijd wel plekken blijven vinden om te kunnen graven. Als stortsteen toch wordt gebruikt, dan zal deze regelmatig gemonitord moeten worden op de kwaliteit.

Waar mogelijk is het verstandig om de teensloten te dempen of te verplaatsen, zodat die minimaal 20 meter van de beschermingszone vandaan komt te liggen. Als dit niet mogelijk is dan is het verstandig om de kering te beschermen tegen graverij door bevers. Hierbij is gaas of damwand de meest logische optie. De beschikbaarheid van voedsel langs de teensloot is een factor die bevers kan aantrekken. Ondanks dat bevers ook kruiden en waterplanten eten is het vrijhouden van de teensloot van houtige gewassen die bevers eten aan te raden. Het deel van het Oude Maasje dat buiten de beschermingszone ligt, kan worden gebruikt om aanvullend op de werende maatregelen bij de teensloot de bevers te verleiden om elders te gaan graven. Dit kan door het aanbieden van alternatieve burchtlocaties voedsel, en/of het geschikter maken van de oevers (minimaal een meter waterdiepte, steile oevers, oevers die hoog boven water uit steken).

2.5.1 Hoge waterstanden

Het inrichten van een tweetal hoogwatervluchtplaatsen is verstandig. In het westelijk deel van het territorium is mogelijk voldoende ruimte om iets te realiseren in de vorm van een grondlichaam naast de kering. Een grondlichaam zal bij hoogwater de doorstroming echter belemmeren. In dat geval zal de opstuwung gecompenseerd moeten worden. In het oostelijk deel van het territorium is überhaupt te weinig ruimte om iets op het land te realiseren. De beste optie is om in zowel in de westelijke helft als in de oostelijke helft van het territorium een hoogwatervluchtplaats te realiseren, die is verwerkt in of tegen de kering. Hierbij kan gedacht worden aan een compartimentering met gaas of damwand, waardoor een afgesloten stuk ontstaat waarin de bever tot een beperkte diepte kan graven. Door dit aantrekkelijker in te richten voor bevers dan de rest van de kering, zou je een bever moeten kunnen verleiden om bij hoogwater op het aangewezen stuk te gaan graven in plaats van op een willekeurige onvoorspelbare plek. Ervaringen elders in het land leren dat op- dan wel afritten van de kering door bevers nogal eens gebruikt worden om in de kering te graven. Waarschijnlijk omdat er stromingsluwe situaties ontstaan. In het hier besproken traject liggen minimaal vier van dergelijke afritten (Figuur 3). Omdat niet zeker is of er buitendijks sprake is van één of twee territoria wordt geadviseerd om twee locaties in te richten die gesitueerd worden op de meest oostelijke en de meest westelijke afritten.



Figuur 3: Locaties waar afritten van de kering aanwezig zijn naar het buitendijkse deel van traject Heesbeen - Drongelens Kanaal.

3. Das

3.1. Aanwezigheid van de das

Er zijn tijdens de veldbezoeken geen holen en burchten van dassen aangetroffen. Wel zijn er buitendijks op twee locaties dassenprenten aangetroffen ten oosten van Heesbeen.

3.2. Schatting van het aantal dassenterritoria

Omdat er langs het traject zelf geen dassensporen zijn aangetroffen, lijkt er momenteel geen territorium aanwezig te zijn. Vanwege de aanwezigheid van een geschikt foerageergebied en voor dassen geschikte locaties om te graven (de keringen) is het zeer aannemelijk dat das zich in de nabije toekomst zal vestigen.

3.3. Dassenterritoria

Niet van toepassing.

3.4. Risico voor de waterkering

Op dit moment is er een laag risico door de schijnbare afwezigheid van dassen in het gebied. Het is echter aannemelijk dat dassen dit gebied in de nabije toekomst zullen koloniseren met de bijbehorende risico's op graverij in de kering.

Tijdens het veldwerk is wel een mogelijk kwetsbaar punt voor dassengraverij aangetroffen. Dit betreft de opslag van Waterschap Aa en Maas bij de Bovenlandse Sluis (bij de uitstroom van het Drongelens Kanaal). Hier is ophoging in het terrein aanwezig, zonder menselijke bewoning en met veel bramen en struikgewas. Het risico is aanwezig dat zich hier (onopgemerkt) dassen gaan vestigen.

3.5. Advies voor de waterkering

Als algemeen advies geldt dat inspecteerbaarheid van de kering altijd in plannen dient te worden meegenomen. Hoe beter een kering is te inspecteren, hoe eerder graverij door dassen zal worden geconstateerd en actie kan worden ondernomen. Daarbij heeft een verruigde (bijvoorbeeld met bramen) helling van een kering een aanzuigende werking op dassen, waardoor het niet alleen lastig is te inspecteren, maar ze op een dergelijke locatie ook eerder zullen graven. Bij de opslag van Waterschap Aa en Maas bij de Bovenlandse Sluis (zie paragraaf 2.4) wordt daarom geadviseerd om de bramen en het struikgewas te verwijderen om een inspecteerbare situatie te verkrijgen.

Er wordt geadviseerd om locaties waar alternatieve burchtlocaties voor dassen ingericht kunnen worden in kaart te brengen. In figuur 3 worden twee locaties weergegeven waar mogelijk kansen liggen. Bij het aanleggen van terpen om dassen uit de kering te houden, of ze goede alternatieven te bieden, kan worden gewacht tot er werkelijk sprake is van schade door dassen. Dit om te voorkomen dat deze locaties een aanzuigende werking op dassen hebben. Er kan echter ook voor gekozen worden om al eerder een geschikte locatie in te richten zodat deze de tijd heeft om zich optimaal te ontwikkelen. Daarmee kan belangrijke tijds winst worden behaald en dat kan ruim opwegen tegen een eventuele eerdere vestiging van das, die vroeg of laat toch gaat plaatsvinden.



Figuur 3: Mogelijke locaties om alternatieve burchtlocaties voor dassen in te richten langs het traject Heesbeen – Drongelens Kanaal.